

Література:

1. Кириченко О. А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О. А. Кириченко, В. Д. Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5 (95). – С. 207-222.
2. Кредит і кредитні правовідносини: економічна природа і практика законодавчого регулювання / [М. Олексієнко, В. Ольшанський, Д. Милак, Є. Першиков]. – К. : „Козаки”, 2008. – 144 с.
3. Лошкарьова О. О. Система кредитної та фінансової підтримки підприємств України / О. О. Лошкарьова // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 94–100.
4. Малахова О. С. Проблеми оптимізації кредитного процесу у взаємовідносинах комерційних банків з підприємствами в умовах трансформації економіки / О. С. Малахова // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2010. – № 4. – С. 53–60.
5. Пиріг Г. І. Використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів у кредитуванні / Г. І. Пиріг // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 73–78.
6. Поченчук Г. М. Фінансовий розвиток та економічне зростання: роль кредитної системи / Г. М. Поченчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 8. – С. 31–36.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В. І.

УДК 631.11

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ТРУДОРЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОФОРМУВАНЬ

Ліпський Р. В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

В статті розглянуто ефективність здійснення господарського механізму та ресурсокористування сільськогосподарських підприємств за рахунок оптимізації використання людського капіталу. Оскільки ефективність його використання залежить не стільки від обсягів інвестицій, вкладених у людський капітал, скільки від вірного визначення напрямів інвестування.

In the article considers the effectiveness of economic mechanisms and resources consuming agricultural enterprises due to optimizing the use of human capital. Since the efficiency of its use depends not only on the volume of investments in human capital, but on the correct identification of areas of investment

Постановка проблеми. Удосконалення використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах має певні особливості, які визначаються специфікою аграрної сфери. Насамперед вони пов'язані з технологією і умовами виробництва, рівнем технічної оснащеності та економічною необхідністю ведення особистого селянського господарства працівниками сільськогосподарських підприємств. Тому ці особливості мають різне походження і полягають у модифікуючому впливі на характер зайнятості в агроформуваннях, визначають їх потреби в трудових ресурсах.

Аналіз основних досліджень і публікацій. На думку А. Е. Юзефовича аграрний ресурсний потенціал господарств і регіонів визначається наявністю, якістю і збалансованістю природних, матеріальних і трудових ресурсів, у процесі взаємодії яких реалізується їх інтегральна здатність виробляти адекватні їй обсяги і види продукції. Подібне визначення аграрного ресурсного потенціалу як сукупної здатності виробляти сільськогосподарську продукцію дає М.А. Лендел. Значний внесок у дослідження проблеми ефективного викорис-

тання ресурсного потенціалу зробив академік УААН В.М. Трегобчук, який визначає цю категорію як «сукупність технологічно, економічно й екологічно взаємозбалансованих виробничих ресурсів. Проблемам підвищення трудоресурсного забезпечення агроформувань також присвячені праці В.А. Трапезнікової, В.Г. Андрійчука, М.В. Гладія, В.Л. Берестова та М.В. Буданової, Ж. Дебре, Э. Денісона, П. Друкера та інших.

Постановка завдання. Сільськогосподарське виробництво просторово розосереджене на великій земельній території, що вимагає додаткових трудових і матеріальних витрат. При використанні трудових ресурсів потрібно враховувати фактор часу. Адже час неможливо покласти на зберігання, купити чи взяти в кредит або якимось чином збільшити в обсязі трудові ресурси підприємства. Тобто, якщо постійних працівників для своєчасного виконання належних робіт недостатньо, то аграрне підприємство повинно заздалегідь потурбуватися про найм робочої сили відповідної кваліфікації і в потрібній кількості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сільськогосподарських підприємствах, залежно від комплексу факторів, складається різна забезпеченість їх робочою силою і різний рівень її використання. Водночас узагальнене визначення соціально-економічних факторів ускладнюється розрізненими даними про соціальний розвиток підприємств. Окремі сторони цих факторів характеризуються питомою вагою пенсіонерів у структурі населення, міграційним і природним приростом, густиною населення, виробництвом валової продукції на одного зайнятого в сільському господарстві, заробітною платою тощо. Тому для всебічного аналізу зайнятості при виборі факторів необхідно застосувати системний підхід, тобто слід враховувати сукупність природно-географічних, соціально-економічних, демографічних і організаційних факторів, оскільки при взаємодії вплив кожного з них або знижується, або підсилюється.

Водночас слід враховувати таку особливість сільськогосподарського виробництва як сезонність. Досягненню рівномірної зайнятості сприятимуть розвиток тваринництва, несільськогосподарського виробництва, обслуговуючої діяльності, поєднання великого виробництва з особистими господарствами селян, тобто розвиток багатогалузевих підприємств сільських громад тощо.

Процес урбанізації населення й істотного зменшення кількості працюючих в аграрному секторі призвели до того, що в частині підприємств окремих регіонів вибуття робочої сили із сільськогосподарського виробництва перевищило можливості її компенсації засобами механізації та електрифікації виробництва. Це спричинило виникнення дефіциту робочої сили. Водночас у багатьох регіонах відчутний надлишок трудових ресурсів на селі, а тому тут гостро постає питання зайнятості та ефективного використання працівників. Суттєвою відмінністю у формуванні й використанні трудового потенціалу сільського господарства є та, що сільське господарство через свою специфіку не лише залежить від ринку трудових ресурсів, але й саме впливає на його стан.

Досвід розвинених країн свідчить про те, що функціонування ринку аграрної праці здатне значно покращити використання трудових ресурсів села і скоротити потребу агроформувань в них.

Формування ринкової економіки суттєво вплинуло на зайнятість сільського населення агроформувань, у т.ч. Полтавської області. В останні роки серед

трудоу ресурсів села спостерігається зниження рівня безробіття і зростання зайнятості. У більшості видів економічної діяльності кількість вивільнених осіб перевищує кількість прийнятих.

Спостерігаються певні тенденції покращення кон'юнктури ринку праці у сільському господарстві: зменшується кількість вивільнених працівників; зростають обсяги вакансій і кількість працевлаштованих. Нами розроблений (табл. 1) баланс ринку аграрної праці Полтавської області у 2010 році.

Таблиця 1

Баланс ринку аграрної праці Полтавської області у 2010 р.*

Показники	2010 р.
1. Пропозиція робочої сили	1986
В тому числі:	
Особи, які вперше шукають роботу (випускники шкіл, ВНЗ)	568,0
Працівники звільнені за скороченням штатів, власним бажанням	7101,0
Трудові мігранти	149,0
Особи, вивільнені з особистого підсобного господарства	455,0
2. Попит	150
Втому числі в зв'язку з:	
Смертю працівників	6
Виходом на пенсію	26
Вакансіями	66
Створенням нових робочих місць	4
Механічним вибуттям населення	49
3. Невикористана пропозиція робочої сили	1836

Аналізуючи табл. 1, бачимо, що невикористана пропозиція робочої сили становила 1836 чол. Абсолютний розмір трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств Полтавської області протягом 2010 – 2015 років зменшиться на 21,7 тис. чол., або на 8,0 % при тому, що чисельність трудових ресурсів сільської місцевості за цей же період збільшиться на 0,5 %. Основне зменшення відбудеться внаслідок дії негативних тенденцій у демографічних процесах, а також за період формування соціальної визначеності сільського населення.

Використовуючи нормативний, екстраполяційний методи та метод логічної оцінки обчислимо середньорічну та «пікову» потреби сільськогосподарського виробництва в трудових ресурсах (табл. 2).

Таблиця 2

Потреба сільськогосподарських підприємств Полтавської області в трудових ресурсах на період до 2015 року, тис. чол.*

Галузі	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
В середньому за рік					
Рослинництво	37,4	37,2	36,8	35,7	35,5
Тваринництво	17,4	13,1	9,3	6,7	3,8
Інші галузі	8,5	8,6	9,2	8,9	9,2
Разом	63,3	58,9	55,3	51,3	48,5
На період «пік»					
Рослинництво	47,8	47,2	46,3	44,6	43,8
Тваринництво	17,4	13,1	9,3	6,7	3,8
Інші галузі	8,5	8,6	9,2	8,9	9,2
Разом	73,7	68,9	64,8	60,2	56,8

З даних табл. 2 видно, що потреба сільськогосподарських підприємств Полтавської області в ресурсах живої праці до 2015 р. зменшиться на 28,9 %. Основою зменшення потреби сільськогосподарських підприємств в трудових ресурсах є спад в розвитку галузей тваринництва, в результаті чого потреба зменшиться з 17,4 тис. чол. в 2011 р. до 9,2 тис. чол. в 2015 р.

Розрахунки показують, що чисельність населення на період до 2015 р. зменшиться і становитиме 277,6 тис. чол., нормативне використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств Полтавської області також зменшиться.

Чисельність фактично використовуваних трудових ресурсів буде збільшуватися, але не за рахунок розширення виробництва, а через те, що будуть зменшуватися затрати уречевленої праці. І при такій ситуації наявна чисельність трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств Полтавської області буде більшою. Це свідчить про те, що темпи спаду виробництва випереджають темпи зменшення наявності трудових ресурсів.

Важливу роль в пошуку шляхів ефективного використання трудових ресурсів відіграло започаткування власної справи і розширення самозайнятості на селі. На даному етапі суттєву роль в утриманні переливання працівників з аграрної сфери в інші галузі економіки та створенні нових робочих місць на селі відіграють особисті селянські господарства. Нами визначені наступні тенденції використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємств Полтавської області:

- скорочення в структурі посівних площ сільськогосподарських підприємств частки трудомістких культур (картопля, овоче-баштанні) поглиблює сезонність і погіршує використання аграрної праці;
- збільшення поголів'я худоби в індивідуальному секторі спричинило зростання площ посіву під високоприбутковими малотрудомісткими (зернові, соя тощо) і кормовими культурами, що сприяло поширенню самозайнятості населення;
- слабка матеріально-технічна база індивідуального сектору зумовила зростання його частки у структурі виробництва трудомістких видів продукції та збільшення кількості зайнятих селян у домогосподарствах;
- подрібнення сільськогосподарських підприємств, скорочення їх виробництва, відсутність належного мотиваційного механізму призвели до скорочення чисельності працівників і росту рівня безробіття;
- перевищення показників урожайності культур і продуктивності худоби в останні роки свідчить про зростання продуктивності праці в агроформуваннях;
- відносно швидке нарощування виробництва в індивідуальному секторі сприяє зниженню рівня прихованого безробіття на селі (в селянських господарствах зайнято 2,3 млн. селян, які не мають іншої постійної сфери зайнятості).

Зростання оплати праці у сільськогосподарському виробництві, а звідси підвищення собівартості та цін на продукцію не може «встигнути» з цим процесом у промисловості. За останні роки істотно знизилась інтенсифікація і механізація сільськогосподарського виробництва, що негативно позначилось на виробництві продукції рослинництва і тваринництва на сільськогосподарських під-

приємствах. Несвоєчасні розрахунки з працівниками є результатом того, що оплата праці стала некерованим процесом, вона не має надійного зв'язку з результатами господарювання, обсягами виробництва і реалізації продукції. Сільськогосподарські ж підприємства потребують методичної допомоги в організації оплати, виборі раціональних систем стимулювання, які відповідають конкретним галузевим, технологічним, економічним умовам виробництва.

Зазначимо, що в умовах нестабільної економіки, спаду виробництва досить важко, а іноді практично неможливо розробити і використовувати систему оплати, яка б підтримувала високу матеріальну зацікавленість у праці тривалий період. Будь-який стрибок цін на споживчі товари та послуги часто «знищує» тонкий механізм оплати праці, що вдосконалювався роками.

Доходи працівників сільськогосподарських підприємств від громадського виробництва стали приблизно вдвічі меншими порівняно з доходами від особистих господарств. Склалася ненормальна ситуація, коли більш вигідна для людини праця оплачується вище в немеханізованому дрібному виробництві, а це надзвичайно важка фізична праця. Висока зацікавленість у доходах від власного господарства стає антиподом до байдужості, яку виявляють селяни до роботи на сільськогосподарському підприємстві.

Оплата праці на сільськогосподарських підприємствах втратила свою стимулюючу функцію. Структура оплати праці не раціональна, стимулюючі виплати майже відсутні. Особливо негативно позначається на виробництві відсутність преміювання за економію витрат та кінцеві фінансові результати.

Удосконалення матеріального стимулювання практично неможливе без його демократизації. Права, надані підприємствам в організації оплати праці, мають дійти до безпосереднього виробника, до рядового працівника. Оскільки оплата – це влада над людьми, власники та керівництво аграрних підприємств не виявляють бажання до реформувань, які цю владу безумовно обмежують. Однак подальше економічне зростання в аграрних підприємствах реальне тільки при умові зацікавленості в ефективному господарюванні маси працівників. Тому необхідно суттєво розширити самостійність первинних колективів, у тому числі з питань оплати та преміювання.

Висновки. Одним з факторів покращення використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах є розвиток агропромислової форми виробництва шляхом формування кооперативного або інтегрованого ведення господарства. Дослідженнями науковців встановлено, що в сільськогосподарських підприємствах, де діяльність здійснюється за схемою: виробництво – переробка – зберігання – торгівля – послуги – підсобні промисли, навіть за умов неврегульованості цінових паритетів для сільськогосподарського виробника, вона є прибутковою.

Використання трудових ресурсів в аграрному виробництві об'єктивно дуже різне і визначається природними умовами, щільністю населення, станом місцевих сільськогосподарських підприємств, розвитком несільськогосподарських сфер зайнятості в конкретній місцевості, землезабезпеченістю, продуктивністю праці, розміром заробітної плати тощо.

Поєднання аграрного виробництва з промисловою переробкою сільськогосподарської продукції, розвиток різних промислів сприятиме створенню до-

даткових робочих місць, активному залученню молоді в сільське господарство та ефективній зайнятості селян у період міжсезонного виробництва. Важливим джерелом поглинання надлишків робочої сили і формування ефективного використання трудових ресурсів села залишається розвиток малого сільськогосподарського підприємництва.

Література:

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5) / За ред. П. Т. Саблука та ін. – К. : ІАЕ УААН, 2009. – 647 с.
2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: Моногр. / В. Г. Андрійчук; Київ, нац. екон. ун-т. – К., 2005. – 290 с.
3. Величко О. В. Стратегія ефективного використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах // Економіка АПК. – К., 2011. – № 5. – С. 147-152.
4. Пріоритетні напрямки і механізми відновлення та модернізації ресурсного потенціалу національного АПК: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т економіки; Редкол.: В. М. Трегобчук (відп. ред.) та ін. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2007. – 131 с.
5. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року [Електронний ресурс]: закон України від 18 трав. 2005 р. № 2982-IV // Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/3475.html>
6. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки [Електронний ресурс]: закон України від 30 січ. 2007 р. № 537-V. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Україна у цифрах у 2010 році / Державний комітет статистики України: За редакцією О. Г. Осауленка. – К. : Видавництво «Консультант», 2011. – 247 с.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В. Я.

УДК 631.315:629.315.783:525

ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ ФУНКЦИИ В РАСТЕНИЕВОДСТВЕ КАК ОСНОВА СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ УРОЖАЙНОСТИ, ПЛАНИРОВАНИЯ И ОРГАНИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ

Лушнікова Е.Н., аспірант

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Природна вимога до підвищення надійності і логічної послідовності економічного прогнозу полягає в зменшенні до мінімуму числа допущень (постулатів, гіпотез).

Natural requirement to the increase of reliability and logical sequence of economic prognosis consists in diminishing to the minimum of number of assumptions (postulates, hypotheses).

Постановка проблеми. В моделях економічного прогнозування нецелесообразно брати очень большое число опорных показателей, так как нельзя априори гарантировать их совместность и надежность.

Из большого числа различных моделей, которые используются в экономическом прогнозировании, выше перечисленным критериям отвечают модели, которые используют экономико-математические методы на базе производственных функций [1].

Производственные функции, как правило, являются функциями цели при оптимизации экономических показателей производства и рассмотрение прикладных задач на их основе является актуальным.